

ŞIRNAK'TA MİSAFİRPERVERLİK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A Research on Hospitality Culture in Şırnak

İrfan YILDIRIM*

Öz

Misafir kavramı yeryüzünde görülen bütün kültür ve medeniyetlerde bir karşılığa sahiptir ve daha çok yabancıların evde ağırlanmasına tekabül eder. Eski medeniyetlerde ve ilahi dinlerin etkili olduğu coğrafi bölgelerde yabancı kimseler “Tanrı misafiri” şeklinde kabul görmüş, memnun olmaları için çaba gösterilmiştir. Misafiri severek ve isteyerek evde ağırlamak anlamındaki misafirperverliğin hangi koşullarda gösterileceği yönünde düşünürler tarafından tartışılmıştır. Coğrafi konumu ve kültürel özellikler bakımından farklılıklar içeren Şırnak yöresi, misafirperverlik görünümünde de farklılıklara sahiptir. Özellikle maddi imkânların düşük düzeyde olduğu yörede misafire karşı duyarlılık ise üst düzeydedir. Şırnak'ta yaşanan misafirperverliğin incelendiği bu çalışmada, ayrıca misafirperverliğin ne olduğu, tarihsel süreci ve kültürel bağlamı ele alınmaktadır. Araştırma, modern dünyada giderek azalan ve şekil değiştiren (ticari şekle dönüştürülen) misafirperverlik olgusunun Şırnak'ta yaşatılmasındaki etkili faktörlerin ve misafirperverlik görünümlerinin neler olduğunun ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Sosyolojik araştırmalarda sıklıkla kullanılan nitel karakterdeki “durum çalışması deseni” çerçevesinde gerçekleştirilen çalışma, amaçlı örneklem ile belirlenen 10 kişi ile yapılan, derinlemesine mülakatlar yoluyla elde edilen verilere dayanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Şırnak, misafir, misafirperverlik, kültür, ev sahibi.

ABSTRACT

The concept of guest has a counterpart in all cultures and civilizations in the world and mostly corresponds to hosting foreigners at home. In ancient civilizations and geographical regions where divine religions were effective, foreign people were accepted as “guests of God” and efforts were made to make them happy. It has been discussed by the thinkers about the conditions under which hospitality, in the sense of welcoming the guest lovingly and willingly, will be shown. The Şırnak region, which has differences in terms of geographical location and cultural characteristics, also has differences in terms of hospitality. Especially in the region where financial opportunities are low, sensitivity towards the guests is at a high level. In

* Dr. Öğr. Üyesi. Şırnak Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Şırnak/Türkiye. E-Posta: yldirmirfann@gmail.com. ORCID: 0000-0001-9949-7667.

this study, which examines the hospitality experienced in Şırnak, what hospitality is, its historical process and cultural context are also discussed. The research aims to reveal the effective factors and hospitality aspects in keeping the hospitality phenomenon, which is gradually decreasing and changing (transformed into commercial form) in the modern world, alive in Şırnak. The study, which was carried out within the framework of the qualitative case study pattern, which is frequently used in sociological research, is based on the data obtained through in-depth interviews with 10 people determined by purposeful sampling.

Keywords: Şırnak, guest, hospitality, culture, host.

Giriş

Yeryüzünde daima hareket halinde bulunan insanlar ilk dönemlerden itibaren yollara düşmüş, seferler gerçekleştirmiş, göç etmek zorunda kalmış, bu süreçlerde yemek içmek ve barınmak gibi temel ihtiyaçlarını gidermediğinde bir başkasının yardımına ihtiyaç duyarak karşılamıştır. Bütün toplumlarda karşılaşılan bu tür durumlar, yolda kalan yabancının zamanla misafir olarak eve kabulünü gerektirmiş ve ev sahibi ile misafir arasında makbul görülen bir takım davranış usulleri de kural haline getirilerek yazılı olmayan bir hukuk oluşturulmuştur. Misafir kabul etmek, bazı istisnalar dışında zorlamaya tabii tutulmamış ve ev sahibinin rızası her zaman öne çıkarılmıştır. Misafire kapılarını açması neredeyse bütün kültürlerde ev sahibi övülmüş ve misafirin ev sahibinin kurallarına riayet etmesi öngörülmüştür.

Tarihte görülen ilk medeniyetlerde, semavi dinlerin etkili olduğu coğrafyalarda misafirin kabulü yönünde pratikler sergilenmiş ve misafirperverlik teşvik edilmiştir. Modern dönemde her alanda olduğu gibi misafirperverlikte de dönüşümler yaşanmış ve ticari/menfaat ağırlıklı bir ilişki çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır. Tarihsel süreç içerisinde misafirperverliğin kime karşı gösterileceğine ve nasıl davranılacağına yönelik usul ve esaslar tartışılmış, modern dönemde ise özellikle Kant ve Derrida gibi düşünürler tarafından, koşullu ve koşulsuz misafirperverlik örneklerinden hareketle içerik yönünden sorgulanmaya tabi tutulmuştur (Öztürk, 2021: 6).

Şırnak yöresinde gerçekleşen misafirperverlik algısında öne çıkan örnekler, içerdiği doğallık, iyi niyet ve paylaşım anlayışı üzerinde durulmayı gerektiren içerikler taşımaktadır. Şırnak ve çevresinde hâlâ canlı tutulan misafirperverlik olgusu içerik bakımından birçok farklılığı barındırmaktadır. Maddi olanakların kısıtlı düzeyde olmasına, herkesin bireyselleştiği bir yaşam tarzının öne çıkmasına ve yörede bir yabancıyı ötekileştiren birçok faktöre rağmen misafirperverliğin canlı tutulması önemlidir. Geleneksel değer-

lerin baskın olduğu yörede misafire karşı duyarlılık, kaynağını içinde bulunan kültürel iklimden almaktadır. Esasen günümüz koşullarında Şırnak misafirperverliğini anlamak güçtür ve bugünkü ekonomik göstergeler üzerinden tarif edilmesi de neredeyse imkânsızdır.

Bu çalışmanın öncelikli amacı, günümüzde misafirperverlik olgusunu önemli ölçüde yaşatmaya çalışan Şırnak merkez ve çevresindeki kırsal bölgelerde yaşayanların misafirperverlik yaklaşımlarını irdelemek ve misafirperverlik kültürünün oluşumuna katkı sunan unsurları bir durum çalışması çerçevesinde ele almaktır. İkincil olarak, Şırnak kültüründe görülen misafirperverlik hakkında bazı detayları açığa çıkarmak, misafirperverliğin yereldeki kültürel kodlarla ilişkisini ele almak; misafirperverliğin tarihteki örneklerinden hareketle neye karşılık geldiğini ve Şırnak misafirperverliğinin ayırt edici özelliklerinin neler olduğunu ve misafirperverlik görünümünü ortaya koymaktır. İki bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde, misafir, misafirlik ve misafirperverlik kavramları üzerinde gerçekleşen tartışmalar ve yaklaşımlar literatürden hareketle ele alınmaktadır. İkinci bölüm ise Şırnak kültüründe misafirperverliğin yeri ve önemine, yaşanan/yaşatılan misafirperverlik örneklerine, yörenin kültüründe öne çıkan misafirperverliğin görünümüne, halkın yaşam tarzındaki yerine ve yerli ile yabancı kesimlerden oluşan misafirlik boyutlarının içeriklerine yoğunlaşmaktadır. İkinci bölüm, alan araştırması çerçevesinde ve durum çalışması desenine uygun gerçekleştirilen mülakatlar yoluyla elde edilen verilerden ve misafirperverlik kültüründe ayırt edici niteliği olan bulgulardan oluşmaktadır.

1. Araştırmanın Yöntemi

Nitel karakterdeki bu çalışma durum çalışması deseni kullanılarak gerçekleştirilmiş ve amaçlı örneklem kullanılarak derinlemesine görüşme yoluyla veriler bir araya getirilmiştir. Davranışlar hakkında önemli ve zengin bakış açısı sağlayan durum çalışması deseniyle ilgili farklı tanımlamalar bulunmaktadır ancak esasen “bir durumun derinlemesine çalışılıp betimlenmesi” (Subaşı ve Okumuş, 2017: 425) şeklindeki tanımı neredeyse ortak tanım olarak kabul görmektedir. Durum çalışmasında genelleştirmeden çok durumdan ne anlaşıldığı önemlidir. Araştırmanın aşamaları ise bilgi toplama, organize etme, yorumlama ve bulgulara ulaşma şeklindedir (Aytaçlı, 2012: 3). Durum çalışması bir araştırma yönteminden çok, derinlemesine ve birçok yönden incelenen; kendisine ait bir desen mantığı, analiz yaklaşımı ve veri toplama tekniği olan konuya odaklı bir çalışmadır (Uçan, 2021: 228). Okuyucunun doğruları yargılama imkânını tanıyan durum çalışması deseni,

kesin yargılardan kaçınır ve okuyucuya sosyal gerçeklerin en küçük detaylarına kadar inme ve bunları özümseme olanağı tanır (Aytaçlı, 2012: 8).

Durum çalışması deseninde anahtar durumlar, aykırı durumlar ve yerel bilgi durumları olmak üzere üç tür durum bulunmaktadır. Çalışmada yapılan yorumlar ise çalışılan kişilere anlamlı gelmesi veya kişilerin gerçekliklerine hitap etmesi, derin bir şekilde anlamlı bulunması durumunda doğru kabul edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 32). Nitel araştırmalarda yorumlamacı çerçevede görülen bu durum çalışması deseni, üzerinde çalışılan konunun kendi bağlamında daha iyi anlaşılmasına imkân vermektedir (Karataş, 2015: 66). Ayrıca sosyal gerçekliğin sürekli değiştiği, olguların belirli davranışlar üzerinden anlaşılmasının güç olduğu araştırmalarda farklı yöntemler kullanılabilir. Zira çalışılan durumun kendisi, yöntemden daha önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 51). Bütün bu yaklaşımların yanında çalışma “belirli bir konu, kişi, organizasyon veya etkinlik hakkında kullanılabilir miktarda bilgi biriktirdiğinde yerel bir bilgi durum çalışması olarak çalışma yürütmeye karar verebilir” (URL-2) düsturundan hareketle gerçekleştirilmiştir. Belirli bir bölgeye has misafirperverlik görünümünü esas alan bu çalışma daha çok yerel bilgi durumları kapsamında düşünülmelidir.

Sosyal bilimlerde araştırmalar yapılırken belirli nedenler için bir durum seçildiğinde eşsiz görülen bu desen, sosyoloji, antropoloji ve eğitim alanlarında sıklıkla kullanılmaktadır. Özellikle konuyu doğal ortamında, kontrol veya manipüle edilmeden incelemeyi esas alan “naturistik araştırma”, yaşanan veya iletilen pratiklerin içsel anlamlarını daha iyi anlayabilmek üzere görece az sayıdaki kişiden bilgi almayı yeterli görmektedir (Aytaçlı, 2012: 2; Yıldırım ve Şimşek, 2008: 52). Derinlemesine görüşmelerin az sayıda insanla yapılmasında amaç, tekrara düşmeden konu hakkında çok detaylı bilgileri elde etmeye çalışmaktır. Katılımcıların seçiminde evreni temsil etme gücünden ziyade araştırma konusuna vakıf olup olmadıkları dikkate alınır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 107). Araştırmanın nitelikli olması önemli görüldüğünden, anahtar konumda bulunan bilgi vericiler saptanır ve görüşmeler bunlarla gerçekleştirilir (Aytaçlı, 2012: 5). Çalışmada görüşülen kişilerin konuya ilgisi önemli görülmüş ve bu kişilerin yaşamlarında karşılaştıkları misafirperverlik örneklerinin olup olmadığına dikkat edilmiştir.

Algılara yönelik araştırmalar, süreç hakkındaki düşünceleri esas alan verileri önemserler (Karataş, 2015: 64). Katılımcının dile getirmek istediği hususlara engel konulmadığı gibi görüşmeler standart bir süreye de sığdırılmaz. Araştırmacının amacı sosyal olgunun pratik hayattaki karşılıklarının bütüncül olarak anlaşılmasını sağlamak, olguya ait değişkenlerin karşılıklı

etkileşimlerini açığa çıkarmaktır. Zaman serisi analizi araştırmaya konu olan durumu incelemek üzere bir seri oluşturulur. Örneğin esrar kullanımında belirli aşamalar bulunur; içilmesi, etkilerinin fark edilmesi, etkilerden hoşlanılması gibi (Subaşı ve Okumuş, 2017: 424). Misafirperverlik olgusunun da detaylarına ulaşmak üzere misafirin kabul edilmesi, ağırlanması ve uğurlanması aşamaları dikkate alınarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

Durum çalışması deseninde durumu tanımlamak önceliklidir. Durumun sınırlı bir bağlam içerisinde daima gerçekleşen bir olgu olması yönünde bir gereklilik bulunmaktadır. Ayrıca desen kapsamında nasıl ve niçin soruları konunun anlaşılması için önemsenmektedir (Subaşı ve Okumuş, 2017: 419-420; Aytaçlı, 2012: 5). Bu çerçevede misafirperverlik olgusunun Şırnak'taki yansıması, bazı farklılıklar içerse de daima gerçekleşen bir olgu halindedir. Öte yandan durum çalışmasında gözlem ve görüşme, durumların ve temaların anlaşılmasında önemli veri araçlarıdır ve bunlarla gerçek ortamda nelerin var olduğuna bakılır (Subaşı ve Okumuş, 2017: 419). Bu çalışmada ağırlıklı olarak görüşme ve kısmi şekilde gözleme dayalı veriler kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında anahtar konumda oldukları varsayılan, amaçlı örneklem yoluyla seçilen ve tümünün erkek olduğu 10 kişiyle derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. İki akademisyen ve bir kurum amiri dışında görüşülen kişiler Şırnaklıdır. Kendilerine misafirperverliğin Şırnak'taki yansımalarının ve misafire verilen değerlerin ne/neler olduğu, misafir karşılanması, ağırlanması ve uğurlanması süreçlerinde sergilenen davranış ve yaklaşımların neleri içerdiği sorulmuştur. Örneklem seçiminde erkeklerde karar kılınmasında, misafir kabul etmede karar verici durumda bulunmaları ve dışarıdaki örnekleriyle daha çok karşılaşmış olmalarının yanında belirli bir eğitim düzeyine sahip olmaları, konuya ilgi duymaları, misafirperverlik durumunu deneyimlemiş olmaları gibi nedenler etkili olmuştur. Görüş belirtenlerin konu ile ilgili verdikleri yanıtlarda kullandıkları ifadeler yazıya geçirilmiş ve kendilerine teyit edilmiştir.

2. Kuramsal ve Kavramsal Yaklaşım

2.1. Misafir ve Misafirlik

Misafir kelimesi Arapça kökenlidir ve “sefer eden” manasına gelir. Kavramla ilintili bir kelime olan “ziyafet” ise misafir ağırlamak ve ikramda bulunmak manasıyla kullanılır (Çağırıcı, 2005: 171). Türkçede “konuk” kelimesine karşılık kullanılan misafirin “yolcu” anlamı da bulunur ve vurgu daha çok kalınacak süreye yöneliktir: “bir yere kısa süre kalmak üzere gelen kimse” (URL-1). Misafiri belirgin kılan iki husustan biri, onun evde bulunan bi-

reylerden olmaması, diğeri de geçici bir süre için kalıyor olmasıdır. Bazı kültürlerde misafirin kalma süresi farklı olsa da genellikle ev ahalisinden olmayan birinin misafir olma süresi üç günle sınırlıdır (Öztürk, 2021: 18). Bu süreyi aştığında eve olan aşinalığı onu artık tanıdık yapar. Halk arasında ise, kendi evinden veya yaşam alanından uzakta bulunan, başka bir eve dâhil olan kişi anlamına sahiptir.

Misafirin ağırlandığı evin yapması gereken hal ve hareketler, zamanla belirli kurallar etrafında şekil kazanmıştır. Kapıda karşılamak, eve buyur etmek, rahat edebileceği bir yerde ağırlamak, yemek yedirmek, istirahat edebileceği olanaklar sunmak misafire yönelik atılması gerekli adımlar olarak görülmüştür. Bunun yanında misafirin de yapması gereken birtakım davranışlar vardır. Ondan beklenen, ev sahibinin belirlediği, izin verdiği veya uygun gördüğü çerçevede hareket etmesidir. Diğer taraftan misafir geçerken uğrayandan ziyade, ya kapıda ani belirendir veya davet edildikten sonra davete icabet edendir (Öztürk, 2021: 22). Davetsiz gelen misafirin evde istenmemesi olasılığı yüksek olduğundan misafir genellikle durumunu açıklama gereği duyar. Yabancı misafirin “Tanrı misafiri” şeklinde görülmesi gerektiği yönünde bolca söylemler bulunur. Davet edilene karşı nasıl davranılacağı öncesinde düşünülduğünden misafirlik etkinliğinin daha akıcı şekilde geçeceği muhtemeldir. Misafirlik, tanıdık kimselerin evde ağırlanmasını içerse de esasen eve gelen yabancıların yeme, içme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının ev sahibi tarafından karşılanması üzerine kuruludur. Ev sahibinin evini bir başkasına açması, elindeki yiyecekleri ve eşyayı başkasıyla paylaşması, konfor alanından vazgeçmesi, genellikle tanımadığı birine hizmet etmesi gibi içeriklere sahiptir. Tanıdık kimseler olduğunda ayrı bir havada geçen etkinliğin bir türü de önceden haber alınarak ve bazen de konuk olarak davet edilip gerçekleşen biçimlidir. Misafir kavramı genellikle yabancıların evde ağırlanmasına dayalıdır. Eski dönemlerde farklı toplumlar yabancı kimselere çeşitli anlamlar yüklemiştir. Örneğin bazı toplumlarda yabancıya Tanrı veya Tanrının temsilcisi şeklinde bakıldığı gibi, bazı zamanlarda kötü ruhların temsilcisi olarak görülmüş ve bu nedenle yatıştırılması gerektiği düşüncesine varılmıştır (D O’Gorman, 2006: 3). Yabancıların evde ağırlanması ve rahatının önemsenmesi kolay gerçekleşen bir etkinlik olmadığından, Batı kültüründe yabancı ziyaretçileri besleyen insanlar “büyük adam” olarak tanımlanmıştır.

2.2. Misafirperverlik

Misafire kucak açma, onunla ilgilenme, varsa sorunlarına yardımcı olma boyutlarına sahip misafirperverlik, toplum tarafından kabul gören, bin

yıllardır yaşatılan bir pratiktir. Aynı zamanda insan davranışlarına yön veren sosyokültürel bir kavram olarak tüm kültür ve toplumlarda farklı tür ve niteliklerde görülen ve devam edegelen bir olgudur. Misafirperverlikte ötekini olduğu gibi kabul etmek ve ağırlamak vardır, ayrıca ev sahibinin misafire karşı ilgi gösterme ve yardımcı olma pratiklerini severek ve isteyerek yapması beklenir. Zaten kelimenin gerçek karşılığı da “misafir sever” olmaktır (Öztürk, 2021: 4). Misafir sevmeyi, ona sahip çıkmayı belirten atasözlerini ve deyimleri her dilde bulmak mümkündür. Buradan hareketle “misafir kısmeti ile gelir” yönündeki algı toplumda misafir kabul etmekten çekinilmemesi yönünde teşvik edici bir zemin oluşturur. Misafire ikram edilen yiyecek içeceğin boşluğunun çabuk dolacağı ve geçim üzerinde etkisinin olmayacağı dillendirilerek sahiplenilmeye çalışılır. Halk arasında misafire sunulan ikramın yerinin dolacağına yönelik algı “misafir on kısmetle gelir, birini yer, dokuzunu geride bırakır” (Öztürk, 2021: 23) şeklinde belirtilir.

Zamana ve zemine göre değişebilen kültürel bir öge olarak misafirperverlik, sonraki kuşaklara yine kültür yoluyla aktarılır. Kültür ise toplumda yaşayanlar tarafından edinilen bilgi, ahlak, inanç, kural, alışkanlık ve becerileri içeren bir bütündür (Öztürk, 2021: 18). Başka bir ifade ile bireyin doğumundan itibaren edindiği, öğrendiği alışkanlıkların yanında bazen birtakım eklemeler de yaptığı ve sonraki kuşaklara aktardığı maddi ve manevi unsurlardır. Sonradan öğrenilen bir boyuta sahip olan kültür esasen uzun süren gelenekler/görenekler yoluyla şekil alır. Misafirperverlik olgusu da toplumdaki örnekleriyle sıklıkla karşılaşan ve zamanla bireyin hayatına dâhil ettiği kültürel bir pratiktir. Derrida’ya göre misafirperverlik içeren davranışlar veya misafirin güzel bir şekilde ağırlanmasını gerektiren pratikler tüm kültürlerde mevcuttur (akt. Öztürk, 2021: 18).

Misafirperverlik, eve gelen bir yabancıya karşı ahlaki bir tavır ve değer ifadesidir. Kültürden kültüre farklılık gösterse de esasen güven vermek, güler yüzlü, sabırlı, saygılı ve hoşgörülü olmak, psikolojik yönden misafirin iyi olmasını sağlamak; yemek, içmek, dinlenmek ve uyumak gibi fizyolojik ihtiyaçlarına cevap verme temelinde gelişen bir pratiktir. Başka bir deyişle yabancı bir ortamda bulunan misafirin rahat etmesine yönelik ev sahibinin isteyerek yaklaşım sergilemesidir. Çünkü kişi kendi evi veya çevresinden uzaklaştığında rahat etmesi zorlaşmakta ve alışık olmadığı bir ortam, bazen onun için eziyete dönüşmektedir. Bu nedenle misafirin rahat etmesi için titiz davranılır ve en ince ayrıntısına kadar dikkat edilerek ağırlanmaya çalışılır.

Misafirperverlik toplumlara has bir doğallık içermektedir. Misafirperverliğin yazılı olmayan kuralları arasında misafire saygı ve ona iyi bir yaklaşım

sergilemek esastır; çünkü bunlar onurlu birer davranıştır, hatta misafire saygı Tanrıya saygı göstermekle eşdeğerdir (D O’Gorman, 2006: 26). Bu nedendir ki arkadaşlar, haneler, gruplar ve devletlerarası ilişkilerde gösterilen misafirperverlik örnekleri, sonraki ilişkilerin seyrini belirler ve bazen kuşaklar boyu devam etmesini beraberinde getirir. İnsan özünde paylaşımcı yöne sahip olan bir varlıktır. Başka bir ifade ile misafirperverlik göstermek insanın doğasında vardır (D O’Gorman, 2006: 30). Tarih boyunca kendisini anlayan ve kabul eden insan, bir başkasına lokmasını bölüşmeye hazır olmuştur. Misafirperverliğin de paylaşım anlayışından kaynaklandığı ve zamanla kültürel bir öge haline geldiği söylenebilir. Tıpkı bir bitki gibi, yetiştiği iklimin koşulları oluştuğunda nasıl ki meyve veriyorsa, insan da yetiştiği kültürel çerçeveden edindiği duygularla etrafında bulunan kimselere yardımcı olma ve paylaşımında bulunma gayretinde olur. Başka bir ifade ile paylaşımcı kültürel iklimde büyüyen bir insanın, koşullar değişse bile elindeki lokmayı bir başkasıyla paylaşması şaşkırtıcı olmayan bir durumdur.

Misafirperverlik örnekleri, insanların yerleşik hayata geçtiği ilk dönemlere kadar geri götürülebilir. Bu bağlamda ilk örneklerle Sümerler döneminde karşılaşılmaktadır. Sümerler, milattan önce yaklaşık 4500 yıl önce yol kenarında yolcuların kalabilecekleri barınak ve hanlar gibi bazı konukseverliği ifade eden unsurları hayatlarına geçirmişlerdir. Akabinde Yunan Medeniyetinde (MÖ. 4000 ile 2000 yılları arası) ve onlarla eşdeğerdeki zaman diliminde var olan Çin, Mısır ve Hindistan’daki (ilk dönem) uygarlıkların tümünde görülen bir olgu olmuştur (Walker, 2020: 30).

Antik Yunan döneminde misafirperverlikte yazılı olmayan ancak yapılmadığı takdirde ayıplanan bir geleneksel yaklaşım söz konusudur. Misafirle ilk temasın kurulmasından ayrıldığı zamana kadar ev sahibinin misafire nasıl davranacağı, misafirin evde nasıl hareket edeceği, ev sahibine karşı yaklaşımı yazılı olmayan ancak sosyal baskı içeren belirli kurallar dâhilinde gerçekleşen boyutlara sahiptir. Antik Yunan Medeniyeti dönemindeki misafirperverlik örnekleri, sonraki dönemleri etkileyen içerikler de barındırmaktadır. Örneğin Troyalı Glaukos ile Akhalı Dimedes arasında savaş meydana gelir, ancak babaları arasında misafirperverlik duyguları çerçevesinde geliştirilen ilişkilerin öğrenilmesiyle savaşa son verilir ve karşılıklı hediyeleşmelerle ilişkilerinde yeni bir başlangıç yaparlar (Evciman, 2019: 95). Modern dönemde karşımıza çıkan misafirperverlik türleri Antik Yunan döneminde görülen türlerle benzerlik taşımaktadır. Zira bu medeniyette ailevi, kamusal ve ticari olmak üzere üç kategoride görülmekteydi (Evciman, 2019: 96). Literatürde bu yaklaşıma benzer bir saptama söz konusudur ve üç tür misafir-

perverlikten söz edilir. Bunlardan birincisi özel konukseverlik türüdür ki burada bireylerin ev gibi özel bir ortamda bulunmalarını ve onlara yönelik hizmet içerikli davranışları içerir. İkincisi, başta dini ve devlet kurumları olmak üzere ticari olmayan kuruluşlar tarafından sosyal çıkarlar peşinde olan gezginler için konaklama yerlerinde görülen çeşidedir. Diğeri ise ticari misafirperverlik- tir; seyahat edenlere ve misafirlere kâr amacıyla sağlanan yiyecekler, içecekler, konaklama ve eğlencelerden meydana gelir (King, 1995: 220-221).

Özellikle Antik Yunan medeniyetinden kalma yazılı eserlerde misafirperverliğin öneminden ve yaşatılma biçimlerinden söz edilmektedir. Örneğin, kapıyı çalan yabancıyı düşman mı yoksa misafirperver mi olacağı veya kılık değiştirmiş bir Tanrı mı yoksa yukarıdan seyredip yargılayan biri mi olacağı bilinmediğinden iki türlü yaklaşılmıştır. Birinci yaklaşıma göre Tanrı, genellikle tanınmadan ayrılabilceği düşünülmüş ve “ölümlülerin kutsallığı görmeleri zor” olduğu için önemli görülmemiştir. Diğer yaklaşımda ise misafirperverlik, tanrıları onurlandırmanın bir yolu olarak görülmüş; uygar bir yaşam için o kadar temel sayılmış ki, hamisi Tanrıların Tanrısı Zeus’un kendisi olduğuna inanılmıştır. Ayrıca Zeus, yalvaranların ve misafirlerin koruyucusu olarak tasavvur edilmiştir (D O’Gorman, 2006: 3). Tanrılara dayandırılan misafirperverlik algısı zamanla dönüşüme uğramış, bir süre sonra seçkin konukları eve kabul etmek onurlu bir görev olarak kabul edilmiştir. Nazik ve cömertlik içeren misafirperverlik davranışları, ev sahibi ile misafir arasında uzun süreli dostluklar kurulmasına yol açtığından önemli görülmeye başlanmıştır. Evin üst katına yapılan misafir odası misafire verilen değeri göstermiş, daha yüksek dereceli konuklar ise dereceli olmayan ziyaretçilerin erişemeyeceği özel iç alanlara kabul edilmiştir. Misafirin kendileri gibi davranmaları için çaba içerisinde olunmuş ve yanıklık duyma ölçüsünde evin iç taraflarına alınmıştır (D O’Gorman, 2006: 7).

Tarihsel süreç içerisinde ilahi dinler, ötekinin dikkate alınmasını salık veren, sosyal dayanışmayı ve birlik olmayı teşvik eden öğreti ve mesajlara sahiptirler. Özellikle misafire ve ona karşı gösterilmesi gereken misafirperverlik boyutuna önemli ölçüde yer verilir. İnsanlık açısından bakıldığında mutlu ve huzurlu bir yaşamın, misafirperverlik gibi insanlığın esenliğini ve savunmasız yabancıların korunmasını esas alan pratiklerin ne kadar gerekli olduğu görülür. İnsanların dünya ve ahiret hayatlarında mutlu olmalarını öngören ilahi dinler de misafir ağırlamayı, ötekinin derdiyle dertlenmeyi başından beri teşvik eder. İbranice kutsal metinlerde “yabancıya kavandandan zeytinyağı ver ve evinin gelirini ikiye katla. İlahi meclis, güçlülere hürmetten ziyade fakirlere hürmet ister” şeklinde misafirperverliğe vurgu

vardır (D O’Gorman, 2006: 17). Metinlerde de görüldüğü üzere eve gelen yabancılara nasıl davranılacağına ve Tanrıları memnun ederek hem hane halkına hem de manevi huzura yakışır şekilde dünyevi ödüllere ilişkin açık bir yönerge vardır.

Yeryüzünde bir başkasına misafir olmak sadece gezginlere has bir etkinlik olarak görülmemiş, tapınaklara veya kutsal yerlere seyahat eden hacılar veya rahipler de olabilmıştır. Yabancılara misafirperverlik göstermek bu nedenle birçok toplumda dini öneme sahip olmuştur. Hıristiyan geleneğinde, yabancılara karşı misafirperverlik, Tanrı’ya karşı misafirperverlikle eşit görülmüş; Hz. İbrahim üç adamı bir buzağıyla ağırladığında, onların Rab ve melekleri olduğu ortaya çıkmış; Mesih, yabancılara karşı misafirperverliği kendisine karşı misafirperverlikle eşit saymıştır (D O’Gorman, 2006: 3).

İslam kültüründe yabancı kimseler için kullanılan “Tanrı misafiri” kavramı, misafiri bir emanet olarak görmenin, ona değer vermenin önemine vurgu içerir. Özellikle kişinin malından feragat ederek ihtiyacı olan kimseler için malını harcaması, misafirine karşı cömert davranılması Kuran’ın emirleri arasındadır (Özel, 2007: 90-91). Tez çalışmasında, İslam dininde misafire verilen değeri dile getiren Karadağ (2008: 9), misafir ağırlamanın ve ona değer vermenin Kuran’da övülen bir davranış olduğuna vurgu yapmakta, Peygamberin konuyla ilgili vasıflarından ve tavsiyelerinden örnekler yer vermektedir. “Allah’a ve ahiret gününe iman eden kimse misafirine ikramda bulunsun”, “Evine misafir gelmeyen kimsede hayır yoktur” şeklinde misafirperver olmak salık verilmektedir. Diğer taraftan İslam kültür ve medeniyetinde insanın da dünyada misafir olduğu yönünde yerleşik bir algı söz konusudur ve bu yaklaşım misafirperverlik duygularının daha da öne çıkmasına neden teşkil eder. Zira misafirin malı-mülkü yoktur, olanı da güzel ve hayırlı işlerde harcama yönünde bir bilinç vardır; dünya geçici bir dinlenme mekânına veya bir hana, insan da bir yolcuya veya misafire benzetilir (Gökçen ve Ulutaş, 2018: 130). Dolayısıyla İslam kültüründe misafire karşı yardımcı olma hissiyatı ön plandadır. Diğer taraftan İslam dininde yoksullara, düşkünlere ve yolda kalmışlara yardımcı olmak aynı zamanda bir emirdir (Aktaş, 2015: 70). Bu yaklaşım doğrultusunda İslam kültür ve medeniyetinin etkili olduğu bütün coğrafyalarda misafirperverliği öne çıkaran pratikler sergilenmiştir.

Modern dünya ile birlikte toplumların gelişme göstermeleri oranında misafirperverlik içerikleri de değişim ve dönüşüme uğramıştır. Esasen kaynağını bireyler arası yaşanan yoğun ilişkilerden alsa da modern dünya ile birlikte misafirperverlik görünümleri daha çok ticari ilişkiler çerçevesinde

veya topluluklar arası ziyaretleri içeren yönüyle gösterilen türlere dönüşmüştür (Asal, 2017: 75). Bu sebeple misafirperverlik, sosyal boyuttan öte iktisadi boyutuna ağırlık verilen bir karaktere bürünmüştür. Organizasyonlar tarafından veya kurumlar arası gerçekleştirilen ticari etkinliklerde yerli veya yabancı ziyaretçiler misafir olarak görülmekte, onların özgürlüğü ve huzuru dikkate alınarak mekânlar tasarlanmaktadır. Zaten günümüzde birbirlerini karşılıklı şekilde ağırlayan birey veya gruplar da daha çok ticari ilişkilerini geliştirme amaçlıdır. Bu dönüşümün yaşanmasında şehirleşme, bireyselleşme, tüketim kültürünün baskın hale gelmesi kadar insanların sadece kendilerini düşünerek hareket etmeye başlamalarının (bencillik) da etkili olduğu söylenebilir. Dolayısıyla modern dünyada fazlasıyla öne çıkan bazı eğilimler nedeniyle eski dönemlerdeki gibi misafir olmak veya misafir ağırlamak pek içselleştirilmeyen davranışlardır (Gökçen ve Ulutaş, 2018: 133). Geceyi geçirmek için evlerin yerini otel, evdeki ikramların yerini ise restoran ve kafelerde sipariş edilen yiyecek ve içecekler almış durumdadır. Modern dünyada evlerin boyutları küçüldüğünden, varsa bir misafirin kabulü artık evlerde değil kamuya açık mekânlarda gerçekleşmektedir. Bu dönüşüme uygun bir örnek, Batı Anadolu’da köye gelen misafirlere yönelik hayırseverlerin yaptırdığı “misafir odaları” olduğu söylenebilir. Öyle ki çevredeki yerleşim yerlerinden gelip eşyalarını satmak isteyen veya yolu düşen kimselerin kaldığı misafir odaları, evde gerçekleşen misafir ağırlamanın yerini aldığı görülmektedir (Göçer, 1968: 28). Bu da göstermektedir ki geleneksel ilişkilerin yerini giderek ticari ilişkiler almakta, misafirlik ve misafirperverlik ise biçim değiştirmekte, yabancı bir kimsenin ihtiyaçlarına cevap vermenin formatı değişmekte ve misafiri evde konaklama duygu ve düşüncesi ise giderek azalmaktadır.

Modern dönemde dönüşüme uğrayan misafirperverliğin düşünsel boyuttan da tartışıldığı ve sorgulamaya tabi tutulduğu görülmektedir. Misafirperverliği kuramsal boyuttan ele alan son dönem düşünürlerinden Kant, kavramı doğrudan ödev ahlakıyla ilişkilendirir ve kişinin ötekine karşı sorumluluğu temelinde ele alır (Lortoğlu, 2017: 55). Derrida’nın öngördüğü misafirperverlik ise mutlak (koşulsuz) ve koşullu olmak üzere iki biçimde karşımıza çıkar. Ona göre ev sahibinin misafiri koşulsuz şekilde kabul ettiği mutlak misafirperverlik, genellikle yabancı kimselere veya ani beliren (davetsiz) misafirlere karşı gösterilen türüdür. Karşılıklılık esasında gelişen ve davetli şekilde gerçekleşen misafirperverliği ise yazılı olmayan, ama belirli bir hak-hukuk çerçevesinde gelişen bir pratik olarak görür. Misafirperverlik görünümünden ideal olanın davetsiz misafirin karşılanmasına yönelik gerçek-

leşen eylemler olduğunu belirtir (Lortoğlu, 2017: 57; Çubukçu ve Yaylı, 2016: 285).

Derrida, ziyaretleri içeren misafirperverlikleri koşulsuz olarak tanımlarken, davet içerenleri ise koşullu misafirperverlik olarak ifade eder ve gerçek anlamda karşılıklı ilişkinin varlığını da davetle birlikte gerçekleşen türe ait kılar. Ona göre misafirperverliğin koşulsuz olması için eve gelenin davetli olmaması, ev sahibinin de öncesinde haberinin olmaması gerekir. Yani kısaca misafir, ev sahibinin hazır olmadığı bir zamanda eve geldiğinde misafirdir (akt. Öztürk, 2021: 8). Ayrıca Derrida'ya göre eve gelen biri ancak yabancı ise misafirdir, değilse tanıdık ve tüm tanıdıklar da bir ölçüde aileden sayılır, çünkü ilişkilere ve ev ortamına aşinadırlar (Derrida, 1999: 17). Esasen tanıdık veya konuk beklenendir, üstelik kimin beklediği de belli ise o artık "aileden biri"dir (Öztürk, 2021: 12). Eve gelen yabancı ise bir ölçüde tanı misafirdir ve ona kapıları kapatmak yoktur, istediği zaman kapıya gelebilir, denetim dışıdır. Ama tanıdık biri olduğunda hareket alanı denetime tabi olur (Derrida, 1999: 29).

Misafir ağırlama pratiğine yoğunlaşan çağdaş sosyologlardan biri de Goffman'dır. Misafire karşı duyulan hürmeti onurlandırıcı ve nazik bir şekilde değerlendiren Goffman (2017: 71), alıcı (misafir) açısından takdir duygusunun beklenilenden daha fazla övücü olduğuna vurgu yapar ve karşı tarafı onurlandıran davranışları sergilemenin esasen onun önemsenmesi olduğuna dikkati çeker. Zira misafir, kendisiyle ilgilenilmesinden ve kendisine değer verilmesinden hoşnut olur, gösterilen ilgi misafir ile ev sahibi arasında sıradan ilişkilerin dışına çıkarak pozitif bir anlam kazanır.

3. Şırnak Kültüründe Misafirperverlikte Etkili Faktörler

Modern dünyada giderek azalan, nadir görülen misafirperverlik örneklerinden birinin Şırnak'ta olduğu, her ne kadar giderek azalan bir seyir izlese de, halk arasında yaygın kültürel bir unsur olarak devam ettiği söylenebilir. Şırnak merkezinde veya yakın çevresinde görev yapan, yolu düşen, halkı yakından tanıyan herkes bilir ki yöredeki insanlarda adı konulmayan bir samimiyet ve yakınlık hissi, herhangi bir yardım ihtiyacı durumunda yakından ilgilenme ve yardımcı olma anlayışı vardır. Özellikle Şırnak dışından gelen kamu görevlilerini hayrette bırakacak ölçüde gerçekleşen misafirperverlik örnekleri, bölgenin manevi kültürünün önemli bir ögesidir (Ertaş, 2018: 112). Farklı çevreler Şırnak yöresini geri kalmış bir yer olmakla anarken, kimileri organik bir kültürü yaşadığından bozulmamış veya değişime kapalı bir yer

olarak değerlendirmektedir. Gerçekte kültürel unsurlar çerçevesinde bakıldığında Şırnak yöresinde tamamen doğal ve geleneksel bir anlayış hâkimdir.

Yazılı kanunların belirginleşmediği toplumlarda kültüre yön veren gelenekler, yazılı olmayan ancak kanun görevi yerine getiren kuralları içerir. Toplumsal ilişkilere yön veren, hayatın eksenini belirleyen, insanları bir arada tutan bir bağ görevini görür. İçinde izah edilemeyen şifreleri, söylemleri, anlamları, hissiyatları, duyuş ve düşünceleri barındıran gelenekler, bir yaşam tarzının çerçevesini oluşturur (Uğurlu, 2010: 54-56). Tarih boyunca Şırnak yöresinde, coğrafi şartlar nedeniyle merkezi yönetimler tarafından hâkimiyetin tümüyle kurulduğu, otoritenin sağlandığı dönemler yok denecek kadar azdır. Bölgede yaşayanlar yerel güçlerden oluşan, büyük oranda bir toprağa bağlı olmayan, ancak yine de feodal bir sistemle (ağalık) yönetilen bir şekilde ve kendi yaşam tarzlarından hareketle belirli bir gelenek dâhilinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Yaşamayı ve yaşatmayı öngören bütün otoritelerin savaşları göze aldığı gibi bölge yönetimini ellerinde bulduranlar da etrafta bulunan güç otoriteleriyle savaşmıştır. Bölgede irili ufaklı gruplar kendi içinde birlik olma çabasını vermişler ve insan gücünün sağlanması ve korunması yönünde bir çaba içinde olmuşlar. Mücadele etmekle geçirilen yaşamda, kayda değer bir güç unsuru olması nedeniyle erkeklerle, dolayısıyla erkek çocuk sayısının çokluğuna büyük bir önem verilmiştir. Şırnak kültüründe misafirperverliğin gelenek ve görenekler yoluyla geçmesi kadar toplumsal yapısının da etkileri olduğu düşünülmektedir. Zira “babık” veya “binemal” denilen geniş aile veya sülaleler, belirgin bir şekilde üyelerini muhafaza etmekte ve ilişkilerine akrabalık temelinde şekil vermektedirler. Erkek soyu üzerinden şekillendirilen aile bağlarıyla bireylerin kendilerini tanıtmaları, eskisi kadar ön planda olmasa da ailesel ilişkilerde erkeklerin ağırlığı bariz şekilde devam etmektedir. Misafir ağırlamanın tüm yükü omuzlarında olmasına rağmen kadınlar, misafirperverliğin gösterilmesinde erkeklerden daha baskın rollere sahiptirler. Cinsiyet eşitliğinde bölge çapında dezavantajlı olan kadınların toplumsal konumları son dönemlerde daha çok öne çıkmakta ve giderek sosyal hayatın içine dâhil olmaktadır.

Yöredeki misafirperverlik algısı kültürel bir temele dayanır, toplumun yaşamında bulunmayan bir etkinliğin veya duygunun yeni nesillere geçmesi, bu bağlamda düşünülemez ve ancak yaşam tarzından kaynaklı duygu ve düşünceler sonraki nesillerde zemin bulabilir. Şırnak'taki kültürel çerçeveye bakıldığında coğrafyası ve yaşam tarzıyla bağlantılı bir biçim kazandığı görülmektedir. Öyle ki Şırnak kültürüne ait yaşanan ve yaşatılan görünümeler olarak yöreye has kadın ve erkeklere ait giyim tarzı, her yaşa hitap eden

oyunlar, atasözleri ve deyimler, düğün ve taziye gelenekleri, kız isteme ve evlilik törenleri, yaşa bağlı olarak belirgin şekilde yaşatılan değerler, aile ilişkileri, akrabalık bağları, selamlaşma ritüelleri vb. pratikler en doğal haliyle yaşatılmaktadır. Misafirperverlik pratiği de günlük hayatın akışı içerisinde yaşatılan önemli bir kültürel figürdür. Şırnak özelinde yaşatılan misafirperverlik olgusunun detaylarına geçmeden önce bu olgunun meydana çıkmasını sağlayan hususlara değinmek yerinde olacaktır. Çünkü Şırnak'ta misafirperverlik kültürünü farklı kılan hususlar ve yaşatılmasında etkili faktörler bilinmediğinde konunun anlaşılır kılınamayacağı düşünülmektedir.

Her şeyden önce Şırnak misafirperverliğinde, tüm Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da geçerli olan ve dağlık (kırsal) alanlarda yaşamaktan ileri gelen kültürel bir çerçeve bulunmaktadır. Misafirperverlik de kültürel bir unsurdur ve kültür sayesinde kuşaklar boyu sürdürülür. Kültürün şekil alması uzun süren bir yaşam tarzının sonucudur ve belirli bazı etkenler sayesinde biçim kazanır. Bu etkenlerin başında inanç faktörü gelir ki bölgede en çok etkili olan İslam inancıdır. İslamiyet'in yolculara, düşkünlere ve ihtiyacı bulunanlara yönelik duyarlı yaklaşımı bölgenin kültürünü doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Ancak İslamiyet'in dışındaki inançların, özellikle Hristiyanlık ve Yahudilik inançlarına ait mezheplere bağlı azınlık kesim üzerinden yaşatılan misafirperverlik örneklerinin, bölgede oluşan duyarlılıkta etkili olduğu söylenebilir. Ancak bölgede farklı unsurların bir arada yaşamalarına olanak tanıyan yereldeki yöneticilerin veya ağa konumundaki şahsiyetlerin rolünü de göz ardı etmemek gerekir. Çünkü Şırnak merkez ve yakın çevresinde ikamet eden bazı ağalar, onurlarına ve dışarıya karşı intibalarına çok değer veren kimseler olmuştur. Kendilerini topluma kabul ettirme konusunda fedakârlık yapmaktan kaçınmayan ve şanımdan taviz vermeyen ağalar, bu konuda önlerine çıkan bedelleri göze almış ve topluma fayda sunmaya çalışan tavırlarıyla anılmışlardır. Şırnak bölgesinde gerçekleşen ağalık anlayışının önemli bir özelliği din, dil, etnik yapı fark etmeksizin bütün kesimlere karşı koruyucu ve kollayıcı bir yaklaşım sergilemiş olmalarıdır. Örneğin sayıca azınlıkta bulunan ve belirli birkaç köyde ikamet eden Keldaniler, çevredeki Müslüman veya başka kesimlerin oturduğu köylerden insanların saldırılarına ve haksızlıklarına maruz kaldıklarında sorunlarının çözümü için bölgede etkili olduğu bilinen ağalara başvurmuş ve konu ile ilgili ağalardan destek görmüşlerdir. Gerektiğinde ağa bu türden azınlık kesimi himayesine almış ve diğer kesimlere karşı korumuştur. Bazı yerlerde Ağalar, Hristiyan (Keldani, Süryani, Nesturi) kesime karşı daha fazla tolerans göstermiştir. Ağaların öngördüğü düzen sayesinde farklı kesimlerin bir arada yaşamaları,

birbirlerine karşı toleranslı davranmaları yaşam tarzı haline getirilmiş ve bu farklı kesimler birbirlerini evlerinde ağırlayıp paylaşımında bulunmuşlardır. Hatta birbirleriyle yakın ilişkiler kurmuş, ticari faaliyette bulunmuş, birbirlerine borçlanmış, birbirlerinin düşün ve cenazelerine iştirak etmiş ve evlerine misafirlığe gitmişlerdir (Ertaş, 2019: 169). Bölgesel düzeyde oluşturulan düzenlemeler sayesinde güzel dostluklar yaşamış ve genel anlamda birbirlerine karşı hoşgörülü olmuşlardır.

Misafirperverliğin yerleşik bir olgu haline gelmesinde etkili ikinci faktörün, sosyal yaşamda misafire karşı duyarlılık gösteren kimselerin toplumda övülmesi, onurlandırılması ve misafirperverliğin asalet sahibi kimselere mahsus olarak görülmesi ve makbul bir davranış sayılmasının halkın bilincine yerleşmesi olduğu ve zamanla idealize edilerek önemli bir pratiğe dönüştüğü düşünülmektedir. Çünkü asaletli veya prestij sahibi olmanın yolu kişinin kendisini topluma kabul ettirmesinden geçmektedir. Asaletle dayalı bir ilişki yapılanmasına fazlasıyla değer verilen yörede, buna sahip olmanın yolu ise ötekine kol kanat germekten ve ötekinin derdiyle dertlenmekten geçtiği bilinmiş, bu doğrultuda hareket edilmiştir. Bu yaklaşımın bir parçası da “misafir sever olmak” ve özellikle ihtiyacı bulunan kimselerle sofrasını paylaşmaktan geçtiği kabul edilmiştir. Asaletin bazen ataların geçmişte bıraktığı iyi bir intibadan geldiği, sonraki kuşakların da buna dikkat ederek hayatlarını sürdürmeleri gerektiği belirtilerek korunmasına çalışılmıştır. Hatta kişinin kiminle evleneceği nasıl bir düşün yapacağı önemli görülmüş ve eş seçimleri bu doğrultuda yapılmıştır. Bu nedenledir ki yöreye has bir atasözünde “suyu iç pınardan, kızı al asilden” [Avê vexwe ji kehnîyan, keçan bîne ji eslîyan] (Balta, 2003: 219) denilerek kişinin eş seçimini yaparken asaletli olmasına dikkat etmesi gerektiği dile getirilmiştir. Asalet sahibi olmak misafir sever olmakla eş tutulmuş ve insanların şan, şeref ve onur beklentileri misafir kabul etmedeki becerilerine bağlı kılınmıştır.

Üçüncüsü ise toplumda önder veya lider olmanın, özellikle siyaset arenasında boy göstermenin yolunun misafir ağırlamaktan geçtiği yönündeki algı misafirperverliğin daha da öne çıkmasına neden oluşturmuştur. Çünkü siyasi partilerde taraftar bulma esasında ilerleyen ilişkiler, küçük yerleşim yerlerinde farklı algılanabilmekte, siyaseten hedefi olanların kurdukları sofralar misafirperverlik adı altında işlev görebilmektedir. Öte yandan siyasi veya toplumsal yönden öne çıkmak gibi bir hedefi olmadığı halde, sosyal yaşamda kötü anılmaktan çekinme, imaj kaybına uğramak istememenin de misafir ağırlamada etkili olduğu söylenebilir. Çünkü misafirperverliğin kazanımları arasında öne çıkan sosyal ilişkiler veya etkileşimler kadar sosyal

yaşamın işleyişine ters düşmemek adına itibar edilen davranışları yerine getirmek gibi sonuçlar da bulunur. Zira toplumsal düzen için sosyal bir kontrol mekanizması görevini yerini getiren misafirperverlik, sosyal ve ekonomik değişkenler oranında şekil kazanabilen (Asal, 2017: 74) ve aynı zamanda ilişkileri şekillendiren bir olgudur. Ayrıca misafirperverlik sosyal ve ekonomik bir etkinlik olduğu kadar günlük yaşam içerisinde şekil kazanan konuları içerir. Şırnak halkında sosyal imaj, misafirperverlik kültürünün yerleşmesinde ve öne çıkmasında başat bir rol oynar. Karşılıklı uğurlamaya kadar misafire saygılı ve hoşgörülü olmak, onu memnun etmek veya rahat etmesini sağlamak esas alınır ve tüm bunlar, genellikle sonrasında olumsuz bir imajın ortaya çıkmaması içindir. Toplumsal ilişkilerde sahip olunan intiba, daha çok misafirlik üzerinden sağlandığından misafire bir denetimci veya gözlemcinin, evdeki bütün hal ve hareketlere not verebileceği bir gözle bakılır ve kendisini en güzel şekilde ağırlama gayreti içinde olunur. Genellikle “el âlem ne der!” beklentisi nedeniyle sosyal bağların güçlü ve insanlar üzerinde etkili olduğu kırsal yörelerde toplumsal ilişkiler ötekine bağlı olarak şekil kazanır. Örneğin halk arasında “başkasına bir çay bile vermez” şeklinde sarf edilen bir söz, olumsuz imaja neden oluştururken tersi yönde söylenen “ekmeğini çok yemişiz” söz ise minnettarlığın ve saygının yansımaları olarak kabul görür.

Misafirperverlik olgusunun kültürel bir doku haline gelmesine etki eden önemli bir faktörün de empati olduğu, yani kendisini ötekinin (özellikle yabancıların) yerine koyup ona yardımcı olma gereğinden çıktığı da bir gerçektir. Çünkü bu yaklaşımla ev sahibi, yeme, içme ve barınma ihtiyacı olan bir kimsenin yerine kendisini koyduğunda, göstereceği yaklaşımın makul olması gerektiği sonucunu elde etmektedir. Coğrafi şartların çok çetin olduğu bölgede yolcuların başka seçeneklerinin olmayışı, empati mekanizmasının işlevsel kılınmasını beraberinde getirmiştir.

Son olarak, bölgenin son dönemlerde aşırı ölçüde yıpranmasından kaynaklı oluşan kötü imaj problemini düzeltme çabasının veya ötekine kendilerinin kötü kimseler olmadıklarını ortaya koymaya çalışmanın gösterilen misafirperverlikte etkili olduğu söylenebilir. Konuyla ilgili görüş belirten akademisyenler de, aşırıya varan misafirperverlik örneklerini insanlarda oluşan mağduriyete bağlamaktadırlar. Özellikle devleti temsil eden yerel yönetici veya kişilerin genel anlamda dışlayıcı tutum ve uygulamalarının, sinema ve televizyon gibi kitle iletişim araçları ve daha birçok yaklaşımla bölgedeki insanların adeta sorunlu bir kesim şeklinde gösterilmesinin çok etkili olduğu dile getirilmektedir. Zira bu insanlara çok eskiden beri kendilerinin

eksik ve yetersiz, diğerlerinin kendilerinden üstün oldukları yönünde yaklaşımlar sergilendiği, insanların da bu algıyı kırmaya çalıştıkları yönünde görüş belirtilmektedir (KK-3). Başka bir yaklaşım ise misafirperverliğin gösterilmesinde psikolojik boyutun dikkate alınmasına vurgu yapan görüştür. Misafirperverliğe ilişkin duyarlılığın geleneksel yaklaşımdan ileri geldiği, otoriteye bazen de yabancıya karşı aşağılık kompleksinden kaynaklanabildiği, başına bir zarar geleceği korkusuyla yapılan bir hizmet olabileceği veya karşıdakinin elit biri olması durumunda onlarla tanışma beklentisinin olduğuna dikkat çekilmektedir (KK-8). Ancak öne sürülen bu görüşlerin karşılık bulma ihtimali söz konusu olsa bile bunun son dönemlerle ilgili bir öngörü olduğu, Şırnak halk kültüründe var olan misafirperverlik yaklaşımının ise esasen çok eski dönemlere dayandığı düşünülmektedir.

Şırnak kültürünün önemli bir görünümü olan misafirperverliğin örnekleri bölgede hikâye, anlatı ve dengbêjlerin (ozan) söylediği pasajlarda yer almış, misafir ağırlayan kişiler övülmüş ve belirgin şekilde öne çıkarılmıştır. Örneğin yörede misafirperverliğin kültürel bir kod haline gelmesinde etkili olduğu düşünülen Elodino hikâyesi yörede hâlâ da dillendirilmektedir. Öğretici yönü nedeniyle halkın bilincinde yer edinen bu efsane/hikâye, esasen misafire verilen değer, ona ikramda bulunmanın bir onur olduğuna dikkat çekmektedir. Araştırma kapsamında görüşüne başvurduğumuz kişi (KK-7), konuya ilgi duyan ve yakından takip eden biridir. Hikâyeye konu olay ise Şırnak bölgesinde ve Osmanlı'nın son dönemlerinde Cizre'de Mir'lerin hüküm sürdüğü bir dönemde gerçekleşmiştir. Hikâyeye göre Elodino İdil ve Güçlükonak arasında geçen Dicle Nehri üzerindeki köprü geçişinden haraç almakta ve bunu Mir'in yönetimine rağmen yapmaktadır. Mir, Elodino'nun bu hareketinden dolayı öfkelenir ve onu bir plan dâhilinde yakalatıp Cizre'ye getirir. Ağır işkenceye maruz kalır ve iki omuzu yarıp birer mum bırakılır. O esnada Mir kendisine sorar; "söyle bakalım bu halden daha kötü bir hal var mıdır?" Elodino "evet, var" der. Mir "söyle bakalım, nedir?" diye sorar. O da "eve gelen misafirin önüne bırakılacak bir şey olmadığında, evdeki kadının erkeğe ve erkeğin de kadına bakması durumudur" der. Mir, o anda Elodino'nun aslında çok değerli biri olduğuna kanaat getirir ve adamlarına işkenceye son vermelerini ister, ancak Elodino hemen orada son nefesini verir. Mir yaptığından pişmanlık duyar ancak çok geç kalmıştır.

Diğer taraftan Şırnak misafirperverliğinin günümüzde bile ayırt edici birçok unsuru içerdiği, bu nedenle turizm tanıtımlarında önemli bir potansiyel teşkil ettiği yönünde çalışmalar da bulunmaktadır. Özellikle imkân bulması durumunda Şırnaklıların ne kadar misafirperver olduklarını gösterme

fırsatı bulduklarında tanıtımda ve marka haline gelmede önemli bir çıkış yapacağı dillendirilmektedir (Çelik vd., 2013: 37). Şırnak iline yönelik algıların zamanla değişim ve dönüşüm geçirebileceğini belirten bir çalışmada ise dışarıdan gelip en az bir yıl Şırnak'ta yaşamaya başladıktan sonra Şırnak ile ilgili algılarının büyük oranda değiştiğini ortaya koyan sonuçlar elde edilmiştir. Genellikle medya yoluyla şekil kazanan bir algıya sahip olduklarını beyan eden katılımcıların Şırnak hakkındaki algılarının daha çok olumsuz bir çerçevede olduğu, ancak Şırnak'ta yaşamaya başladıktan sonra algılarında değişiklik yaşandığı, önemli bir kısmının hayal bile etmediği şekilde insanlarını misafirperver buldukları saptanmıştır. Ayrıca çalışmadaki, Şırnak'a doğa güzellikleri ve geçmişte yaşanan Nuh Tufanı'nın yanında marka olmasına katkı sunacak üçüncü unsurun Şırnak'ın misafirperverliği olması gerektiği yönündeki sonuç dikkat çekici bulunmuştur (Ertaş, 2019: 55).

4. Şırnak'ta Misafirperverlik Görünümleri

Alan araştırmasında görüşüne başvurulmuş kişilerden yöredeki misafirperverlik ile ilgili detayların neler olduğu, yabancı ve tanıdık kimselere karşı yaklaşımların farklılaşıp farklılaşmadığı, misafirin karşılanmasından ağır- lanmasına ve uğurlanmasına kadar geçen evrelerde hangi yaklaşımla hareket edildiğine dair örnekler vermeleri istenmiştir. Özellikle kendilerinden misafire verilen değer gösterilmesinde takip edilen usul ve esasları, yaşamlarında misafire yönelik hangi hazırlıklar yaptıkları ve nasıl davrandıklarını cevaplamaları istenmiştir. Mülakatlardan elde edilen verilerden bazı kesitlerin yer aldığı bu bölümde yörenin misafirperverlik anlayışından bulunan içerikler üzerinde durulmaktadır.

Yöredeki insanlara göre evin bireyleri haricinde eve gelen kim olursa olsun misafirdir ve ilgi görür. Bu nedenle herkes evine gelen tanıdık veya yabancı kimselere karşı en iyi şekilde davranma peşindedir. Buradan hareketle yörenin misafirperverlik anlayışında misafiri en güzel şekilde karşılamak, sıcak bir yaklaşım sergilemek, en çok değer verdiği yiyecek ve içeceklerle ona ikramda bulunmak, uğurlama evresinde ufak da olsa bir hediye sunmak bir gerekliliktir. Şırnak kültüründe misafirin kapıdan karşılanışından uğurlanmasına kadar, talepleri doğrultusunda hareket etmek esastır, yapılmasını istediği bir husus varsa veya herhangi bir soruna işaret ederse ev sahibi yakından ilgilenir ve çözüme kavuşturmaya çalışır. Tümünüyle hizmet etmeye dayalı misafirlik etkinliği ev sahibi için aynı zamanda zahmetli de olabilmektedir. "Herkes cennete gitmek ister ama kimse ölmek istemez. Herkes kendisine şan, şeref ister ama kimse zorluklara katlanmayı göze almaz. Ev-

de misafir ağırlamak kolay bir iş değildir. Herkesin harcı da değildir. O yüzden ki misafirperverlik gösterenden çok övgü ile bahsedilir.” (KK-3).

Görüşüne başvurduğumuz kişilerin genel kanaatine göre kırsal alanlarda var olan kültürel değerler, kentlere doğru gidildikçe azalmaktadır. Bu yöndeki saptamalar, yapılan alan araştırmalarının sonuçları arasında da yer almaktadır. Çelik'in (2017: 86) yaptığı çalışmaya göre Güneydoğu'da tatil yapmaya yönelik turistlerin buralarda dikkat çekici ve şaşırtıcı bulunduğu husus misafirperverlik anlayışı olduğu şeklinde sonuç elde edilmiştir. Bu göstermektedir ki kırsal özelliği ağır basan Şırnak ili diğer kentlere göre misafirperverlik ile ilgili değerlerini daha fazla ayakta tutmaktadır. “Şimdilerde misafirlik anlayışı çok değişti, eski tarzda misafirligi, tam olmasa da yarım yamalak haliyle, sadece Şırnak ve Hakkâri'de bulabilirsiniz. Onun dışındaki yerler tamamen modernleşti ve artık misafirperverliği unuttular.” (KK-4).

Mülakat gerçekleştirilen kişilerin görüşlerinden hareketle, misafirperverliğin genellikle sosyoekonomik yönden gelişme gösterememiş ve iletişim, ulaşım imkânları bakımından öne çıkmamış yerlerin bir özelliği olarak kaldığı ileri sürülmektedir. Bu çerçevede Şırnak'ın son dönemlerde yoğun şekilde yaşanan değişime rağmen tarihsel, kültürel ve toplumsal dokusunu büyük oranda koruyan nadir yerlerden biri olduğu dile getirilmektedir. “Kırsal alanlarda misafire daha fazla değer verilir. Hâlâ da Beytüşşebap'ta otel yoktur. Uludere'de olup olmadığını bilmiyorum ama eskiden yoktu, son dönemlere kadar merkezde de yoktu. Yemek ve barınma ihtiyaçları evlerden karşılanırdı.” (KK-1).

Şırnak halkı hayatın bütün aşamalarında misafiri gözeten hazırlıklara sahiptir. Örneğin ev inşa edilirken, evlilik hazırlığı yapılırken, ev eşyası veya erzak alınırken misafir dikkate alınarak gerçekleştirilir. Alan araştırmasında görüşüne başvurduğumuz yerli ve memur emeklisi bir katılımcı, bölgede kız istemeye giderken kızın babasının evine misafirin gelip gelmediğinin ve bu yöndeki becerisinin olup olmadığının sorulduğunu belirtmiştir. “...misafirin yoğun olarak geldiği evlerde büyüyen kızlar becerikli olur diye bir kanaat var buralarda, çünkü yemek yapmasını, ev işlerini, yatak hazırlamasını iyi bildikleri varsayılır. Böylesi kızlara denk gelenler kendilerini şanslı görürler.” (KK-5). “...son yıllara kadar da buralarda erkekler evlenirken seçeceği eşte iş yapma becerisi ararlardı, çocuk sahibi olmak isterken de ilerde hem aile bütçesine katkı yapmak hem de misafirlere yardımcı olmak maksadıyla karar verir, çok çocuk sahibi olurlardı.” (KK-2).

Evlilik hazırlıklarında öncelik, misafiri karşılamaya yönelik araç gereçlerdir ki bunların başında yatak yorgan hazırlığı gelir. En az 5 ile 10 arası bir misafirin eve gelmesi durumunda yetecek kadar yatak hazırlığı, hem erkek hem de kız tarafının önceliğidir. Misafire ikramda bulunmak için tabak, çanak ve bardak takımı kızların çeyizi için olmazsa olmazdır. Kız istenirken altından önce cih û nivîn (yatak yorgan) hazırlığı için yün konuşulur, çünkü en çok gerek duyulan ev eşyası onlardır. Misafir geldiğinde zor durumda kalınmasın denilerek evlenmeden önce kız tarafı karşı taraftan 200 kilo yıkanmış yün ister, yatak yorgan ve yastıkları hazırlar ve damadın evine gönderir (KK-2). “Misafire karşı mahcup düşmemek için bizde her evin köşesinde bir yatak yığını mutlaka olur. Kızların çeyizinde misafirler için tabak, çanak ve bardaklar mutlaka bulunur.” (KK-1).

Bölgede yüzyıllardır hayvancılık yapılı ve bu uğraş halkın geçim kaynağının başında gelir. Son dönemlerde yaylalara çıkma pratiğinde önemli ölçüde bir azalma yaşanmış olsa da eskiden yaşam tarzının belirleyici bir unsuru durumundaydı. İnsanlar yazın yaylaya çıkarken misafiri düşünerek hareket eder ve hazırlığını bu doğrultuda yapardı. “Yaylalara çıktığımızda misafirlere yönelik de hazırlık yapardık, çünkü mutlaka misafirliğimize gelenler olurdu, kendimize çadır götürürdük, bir çadır da misafirler için yanımıza alırdık, onların etrafı kamışlı olurdu ki misafire verilen kıymeti ifade etsin. Etrafımızdaki tanıdıklarımız da bize geldiklerinde ilgili çadırın açıldığını görür görmez misafirimizin olduğunu anlar, önce misafiri karşılamaya giderlerdi.” (KK-2).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun tümünde olduğu gibi Şırnak'ta da maddi olanaklar bakımından sıkıntı yaşamayan tüm evlerde misafir odası bulunur. İmkânlar ölçüsünde en iyi malzemeler (bazalt taşı, mermer, briket, taş) kullanılarak ve oldukça geniş yapılan misafir odalarının girişleri genellikle evin girişinden farklı yerdedir. Tavanları desenli ağaçlardan, tahta veya çadırdan güzel görünecek şekilde tasarlanır. Misafirin çok sayıda ve ani gelişi karşısında, ev ahalisinin kullandığı yataklardan daha iyi olan yatak-yorganlar odada hazır bekletilir. “...küçükken evimize gelen misafirlerden dolayı, yaz aylarında kendi yatağında yattığımı hatırlamıyorum, taştan yapılmış 50 metrekarelik geniş bir misafir odamız vardı, bazen odada 30-40 tane yatak sererdik, odanın duvarının dibinde boydan boya misafirler için yataklar her zaman dururdu.” (KK-1).

Odanın bir köşesinde odun sobası ve yanında mangalı bulunur, bölgedeki soğuk iklim nedeniyle çoğu zaman yaz aylarında bile kaldırılmaz. Yabancı bir misafirin rahat etmesi için genellikle kapısı başka tarafa verilmiş

bölmeler misafir odası olarak kullanılır. Misafir odasının duvarları farklı desenlerdeki örtülerle süslenir. Evlerde aydınlatma aracı olarak çıra kullanılırken misafir odasında “lüküs” lambalar bırakılır. Gece su içmesi için sürahi ve bardak, ihtiyaç duyacağı veya abdest alabileceği kadar su ve yanında misafir için hazırlanmış el havlusu odaya bırakılır. “Misafir odasında yatak, yorgan, çarşaf, yastık, bardak, sürahi, havlu ve terlik bulunur, ev sahibi olmadığında bile misafirin rahat edebileceği şekilde eşyalar odaya bırakılır, misafirin çorabı değiştirilir veya ilave çorap verilir.” (KK-6).

Misafir geldiğinde yalnız bırakılmaz ve misafir odasında oturma düzeni misafire endekslidir. Misafirin yeri başköşededir, ev sahibi ise kapıya yakın bir yerde oturur. Ev sahibinin erkek çocuğu veya kardeşi varsa o zaman ev sahibi misafirle karşılıklı oturur, kardeşi veya oğlu kapıya yakın oturup getir/götür işlerine bakar. Ağa aileler de dâhil tüm aile bireyleri misafire öncelik verme ve saygı çerçevesinde hareket eder, odada yüksek bir yer varsa oturması için teklif edilir, ya da rahat etmesi için kendisine ilave minder verilir. Eski dönemlerde keçi kılından yapılmış örtüler ev halkı için kullanılırken, misafire ise üzerine oturması için koyunyününden yapılmış keçeler kullanılırdı. “...kendi evimizde keçi kılından yapılmış kilim serili iken, misafir odasında misafirin oturduğu yere yünden yapılan kulav (keçe) bırakılır ki oturduğu yerden misafir olduğu belli olsun. Bizim kültürümüzde bunun bir anlamı var. ...Çünkü sadece ağalar, beyler veya misafirler oraya oturabilir.” (KK-2).

Ne zaman gideceğini misafir söylemedikçe ev sahibi ima bile etmez ve günlük işlerini bırakır, misafiri yalnız bırakmaz. Yine de erken saatlerde kalkıp gidebileceği düşünülerek kahvaltısı genellikle akşamdan hazır hale getirilir. Ev sahibi erkenden kalkar ve misafirin çıkışını gözetler, çıktığında ise kahvaltıya buyur edilir. “Misafire karşı hazırlıklarımızdan biri de sabah kahvaltısıdır. Sabah saat beşte evin hanımı kalkar kahvaltıyı hazırlar kenarda bekletir, misafir kaçta kalkmak isterse o zaman kalkar ve kalktığında kahvaltısı hazır olur. Ola ki çok erken kalkıp yola çıkmak ister diye sabah kahvaltısını erkenden hazırlarız.” (KK-9).

4.1. Yabancılara Karşı Misafirperverlik

Misafir kavramı, tanıdık veya akrabadan ziyade daha çok yabancılar için kullanılan anlamıyla ön plandadır. Eve gelen birine rahat olması için çoğunlukla “sen misafir değilsin, aileden birisin” şeklinde bir ifade, göstermektedir ki misafir kavramının içeriği daha çok yabancılara yöneliktir. Bu çerçeveden bakıldığında kavramın bölgede en çok karşılık bulan yönü, ön-

cesinde herhangi bir bilgi/haber olmadan, kapıya ani şekilde gelen/gelenler oluşturur. Bu türden olaylarla sık karşılaşıldığından her aile öncesinde beklenmeyen misafirlere yönelik tedbirini alır ve misafire sunulacak yemek, yatabileceği yer hazırlığı önceden yapılır. Gecenin yarısında bile gelindiğinde kendilerine yardımcı olunur. Her ne kadar günümüzde farklı anlamlar yüklenip olumsuz bir çerçevede ele alınırsa da misafirin kabulü, önceki dönemlerde bir mecburiyet de içermekteydi. Çünkü ev dışında başka bir yerde konaklama veya yiyecek temin etme olanağı olmadığından bir eve misafir olmak zorundaydı. Bölgenin şartları, ekonomik ve sosyal koşullar nedeniyle yabancı kimseler, ulaşım için bölgeyi bir geçiş güzergâhı olarak kullanmışlardır. Zira Şırnak bölgesinin güneyinde Zaho ve Cizre gibi kadim ve ticaret merkezi olan yerleşim yerleri bulunurken, kuzey ve doğusunda kayda değer bir yerleşim yerinin yakınlarda bulunmaması yörenin konumunu stratejik yönden önemli kılmıştır. Şırnak, yüzyıllar boyunca ayaküstü gerçekleşen sınır ticaretinin, hac ziyaretlerinin kavşağında bulunmuş ve yolcuların sıklıkla konakladığı bir yer olmuştur:

Buraya gelen misafirlerimiz özellikle Mardin ve Diyarbakır taraflarından gelip Şırnak üzerinden İran'a; Bitlis ve Van taraflarından gelip Irak'a ve Suriye'ye gidenler olurdu. Şırnak ilkel şartlarda yapılan bir ticaretin adeta merkeziydi. Sınır ticaretiyle, hayvan alım satımıyla uğraşanlar genellikle buraya uğrarlardı. Ayrıca hacca gidenler, uzaktaki akrabalarının ziyaretine gidenler, gerimizdeki yaylalara çıkanlar genellikle Şırnak veya köylerinde bir gece konaklar, ertesi gün yollarına devam ederlerdi (KK-7).

Sınır üzerinden hayvan alım satımı veya eşya alışverişi için bu güzergâhı kullanmalarının özel bir nedeni vardır. Oda Şırnak'ın Hakkâri ve Mardin'e göre daha güvenli bir durumda olması, askeri kontrol noktalarının bulunmaması ve kontrol noktalarına uzak olmasıdır:

Özellikle ilkel ticaretle uğraşan kesim Hakkâri'yi seçmiyordu, çünkü bu işi kaçak yaptıkları için orada bulunanlar tarafından ihbar edildiğinde kolluk kuvvetleri onlara baskın yapabiliyordu. Her ihbar edene para veriliyordu ve burada ise ihbar olayı yoktu, onlar için güvenli bir yerdi. Burası Mardin'e bağlıydı ve askerler çok nadir uğrardı, bir olay olduğunda askerler gelir tutanağını tutar giderdi (KK-5).

Uzak yerlerden gelenlerden bazıları da düşün münasebetiyle gelip misafir kalanlardır. Bu tür zamanlarda da öncesinden hazır olan halk gelenleri

kendi aralarında pay eder, misafirlerini en iyi şekilde ağırlamaya çalışır: “Misafir geldiğinde herkes yakından ilgilenir, çünkü bizde şöyle bir düşünce vardır: ‘mêvanê malekî, mêvanê gundekîye’ (bir evin misafiri, bütün köyün misafiridir).” (KK-5).

Yakın dönemlere kadar dışarıdan gelenlerin karşılaştığı yeme-içme ve barınma sorunlarının üstesinden, halkın gösterdiği misafirperverlik sayesinde gelinmiştir. Özellikle öğretmen atamaları döneminde her yıl yaklaşık 300 öğretmenin ataması yapılmış, belirli bir okulda bir süre depo görevini yerine getirdikten sonra köylere dağıtılmış, bu süre içinde öğretmenlerin barınma sorunları halkın yakın ilgisi sayesinde çözüm bulmuştur:

Şırnak'ta sadece 10-12 kişiye hizmet verebilen bir öğretmenevi vardı. Başka da otel veya misafirhane yoktu. Biz öğretmenleri sahiplenir, kendi aramızda paylaşır evlerimize götürürdük. Bir seferinde 38 öğretmeni kendi evimde ağırladım. Diğer zamanlarda da 20, 25 ve 15 kişilik öğretmen kafilesini evimde ağırladığım olmuştur. Bu ağırlamalar bir günle de sınırlı değildi bazen birkaç gün, bazen bir hafta bile oluyordu. Benim dışımda diğerleri de götürüyordu, okul müdürleri de gelen öğretmenleri evlerinde misafir ederlerdi (KK-1).

Üniversiteye yerleştirme sınavlarına veya Ortaöğretim kurumları sınavlarına girmek üzere, sınava yetişmek için bir gün öncesinde uzak yerlerden gelen çocukları, bazen de beraberinde gelen aile bireylerini evde ağırlamak, her yıl tekrarlanan bir gelenek halini almıştır. Şehrin meydanına stantlar kurmak, öğrenci listelerini çıkarmak, hangi öğrencinin hangi eve gideceğini belirlemek artık pratik bir hal almış ve öğrencilerin barınma ihtiyaçları halkın misafirperverliği sayesinde çözüm bulmuştur:

Lise ve üniversite giriş sınavlarında çevredeki ilçe ve yerleşim yerlerinden gelen öğrencileri elbirliği ile evlerimize götürürdük. Bir seferinde 42 öğrenciyi evde misafir etmişliğim var. Özellikle Beytüşşebap, Uludere, Güçlükonak ve idil gibi ilçelerden gelen çocuklar bir gün öncesinde burada olmak zorundaydılar. Yoksa aynı gün sınava yetişemiyorlardı. Ev sahipleri de en güzel şekilde bu çocukları ağırlardı, sonraki gün de sınava getirirdi (KK-1).

Körfez Savaşı döneminde Saddam Hüseyin'in kimyasal atma ve savaşı sınırın dışına taşıma riski nedeniyle Türkiye'de acil durum ilan edilir. Türkiye'nin her tarafındaki illerden 4-5 kişi Şırnak'a gelir ancak otel veya kalabilecekleri yer olmadığından halk bu insanlara kucak açar: “Körfez Savaşı

döneminde ben sağlık il müdürü idim, farklı illerden sivil savunma ekipleri gelmişti ve kalabilecekleri bir yer yoktu. Yaklaşık 300 kişiyi 3 ay boyunca evlerimizde misafir ettik. Aslında o zaman bir inanılmaz başarıydık.” (KK-9).

Yerlilerden ziyade yabancılara karşı bir misafirperverlik anlayışının daha fazla öne çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Başka ilden gelip kamu görevlisi olan bir görüşmecinin kullandığı ifadeler esasen Şırnaklıların misafire yaklaşımlarının genel bir özeti mahiyetindedir: “...çok fazla eve davetler geliyor, ben de bazen iştirak ediyorum. Şırnak'ta gördüğüm misafirperverliği başka yerde görmedim diyebilirim. ...evinde ne varsa açık büfe gibi ortaya bırakır, yemek, meyve, kuruyemiş, tatlı, ne varsa... Açık büfe gibi yerde durur ve erken de kaldırılmaz.” (KK-10).

4.2. Tanıdık ve Akrabalara Karşı Misafirperverlik

Şırnak yöresinde misafirperverlik, karşı tarafa verilen değer anlamına geldiğinden ve çoğunlukla sosyal ilişkilere yön vermesi nedeniyle yabancı veya tanıdık boyutuna bakılmadan gösterilmesi gereken bir davranış olarak görülse de misafirin tanıdık ve toplumsal statü sahibi olması durumunda farklı yaklaşım sergilenir. Evlere misafir olmanın yoğun yaşandığı bayram, düğün, nişan, doğum gibi zamanlarda veya taziye, hastalık, ziyaret amaçlı dönemlerde misafiri en iyi şekilde karşılamak üzere hazırlıklar önceden yapılır. Tanıdık kimselere karşı daha rahat hareket etme olanağı bulan ev sahibi yine de konuğunu en iyi şekilde ağırlama peşindedir. Katılımcıların beyanlarına göre Şırnak merkezine gelip işini gören insanların akşamında misafir olma oranında büyük bir düşüş yaşanmıştır. Ulaşım olanakların olmadığı dönemlerde ise çevreden gelen tanıdık ve akrabalar geceyi şehirde geçirmek zorunda olduğundan misafirliğe gitmek zorunda kaldığı belirtilir:

Seksenli yıllara kadar da otel yoktu, sonra bir tane açıldı, tanıdık insanlar çok geç saatlere kadar bekler sonra otele giderdi. Çünkü bir tanıdığa gelse mutlaka eve götürüldü. Herkes misafir ağırlamaya çalışırdı. En seçkin odamız misafirlere ayrılan odaydı. Tanımadığımız biri de olsa evimizin eşliğine bastıktan sonra artık bizden biriydi (KK-4).

Cizre'de yazların çok sıcak geçmesi insanların Şırnak gibi yüksek yerlere, yaz boyunca gitmelerine neden olur. Bu sürede misafir kabul eden aileler, sosyal prestije ve ilişkilere zarar vermesin diye çocukların isteklerini fazlasıyla ihmal ederler. Diğer taraftan Cizre'den gelenler ile geliştirilen dostluk ve akrabalıklar ise gösterilen misafirperverliğin sonuçlarıdır:

Yazları Cizre'den gelip kalan misafirlerimiz olurdu, eve sığmazlardı, damlarda yatırırdık, yataklar yetmezdi, yemek kalmazdı, komşudan alırdık, aç kalarak geçirdiğimiz geceler oluyordu. Hiç unutmam, bir şey istediğimizde 'sus misafir duymasın' der, sustururlardı bizi (KK-1). Dışarıdan gelen misafirlerle kurulan dostluklar, sonrasında akrabalıkların kurulmasına da vesile olurdu. Mesel Cizre'den sıkça gelen misafirlerimiz olurdu, sonrasında bizden gelip kız isterlerdi, bu şekilde birçok akrabalık gerçekleşmiştir (KK-2).

5. Şırnak Halk Kültüründe Misafir Karşılama, Ağırlama ve Uğurlama Ritüelleri

Misafir kabul etme veya ağırlama pratiği, eve gelen misafirin kapıda karşılanması, evde ağırlanması ve uğurlanması aşamaları, belirli bir düzene göre veya ailece bilinen kurallara göre gerçekleşen boyutlara sahiptir:

Ev sahibi misafirini kapıda karşılar, selamlaşmadan sonra içeriye buyur eder ve misafir odasına alır, ev sahibi misafiri yalnız bırakmazken evin hanımı yemek hazırlığına başlar. Kısa sürede hazır olacak yiyeceklerden yemeğini hazırlar ve misafirin önüne bırakır. Çoğu zaman misafirin önüne bırakılan yemek dokunulmadan sofradan kaldırılır. Çünkü bizde, öncesinde misafire aç olup olmadığı sorulmaz (KK-5).

Misafirini evinde ağırlama anlayışı baskındır, sürekli misafir kabul eden yerler veya ağaya ait misafirhane olmasına rağmen ziyaretine gelen misafirini evinde karşılamak bir zorunluluktur. Misafirini evinde ağırlama anlayışı zenginden fakire her kesim için geçerli bir kaidedir: "...bizde fakir olan aileler bile komşudan ödünç alıp misafirini en iyi şekilde karşılamaya çalışır. ...gerekirse kendisi gider ağanın konağında yer, içer ama misafirini evinde ağırlar." (KK-1).

Değer verilen yiyecekleri misafire sunmak, evinde bulunmuyorsa komşudan temin (borç) ederek misafirine ikramda bulunmak sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Yabancı ise veya ihtiyacı varsa giysilerini değiştirme teklifinde bulunmak, özellikle kendisine yeni çorap vermek veya çorabını yıkamak takip edilen davranışlardır. Misafiri ağırlamanın en önemli kısmı veya samimiyeti ifade eden boyutu ise önüne bırakılan yemekler oluşturmaktadır. Yörede işleyen kural ise en çok değer verilen yiyeceklerden misafire ikramda bulunmaktır. Özellikle ikram edilecekler arasında hayvansal ürünlerden elde edilen gözde yiyecekler ön plandadır: "Mesela bizde misafire eski ekmeğ verilmez, gerekirse hemen pişirilir veya komşudan alınır öyle

ikram edilir, özellikle sabahları yörenin en gözde yiyeceklerinden peynir, kaymak, bal, gömüde tutulan yoğurt, pekmez ve yerli susamdan yapılan tahini taze ekmeğin yanında misafirimize sunarız.” (KK-2).

Yörenin doğal şartlarında yetişen meyve ağaçlarından elde edilen makbul ürünlerden misafire sunmak, özellikle kendisinden bunların tadına bakmasını istemek önemli görülür: “...kültürümüzde değerli görülen içeceklerden sunarız. Mesela *qehwa kizwanan* (mırmır kahvesi) ikram ederiz, önceleri meyve bulunmadığı için onun yerine tatlı olarak *gezu* (kudret helvası) veya *kadikê divsê* (pekmezle yoğrulmuş içli çörek) sunulurdu. Bunları şimdi de yapar misafirimize veririz.” (KK-4).

Yörede hayvancılık uğraşının yaygın olması, hayvansal ürünlerden bolca faydalanma olanağını beraberinde getirmektedir. Misafire sunulan yiyecek ve içeceklerin ekseriyeti bu türdendir. Hatta kendisine verilen değer bir göstergesi olarak adına bir hayvan kesilir ve etinden pişirilip yedirilir:

...bizim *Qelî* (kavurma) denilen bir yemeğimiz var ve özellikle misafirlerimiz yesin diye evde her zaman bulundururuz. “Dohnê esil” dediğimiz hakiki tereyağımızdan, dövme buğdaydan ve “*dewê meşka*” (deriden yapılmış yayık ayranı) dediğimiz ayranımızla hazırlanan *serbidew* (ayran aşısı) yemeği misafirlere sunduğumuz yemeklerimizdir (KK-2).

Toplumsal yaşamda öne çıkan şahsiyetleri veya toplumsal tabakanın üst kesimini oluşturan ağa, bey, komutan veya resmi bir idarecinin olması durumunda farklılaşmakta, tamamıyla karşı tarafın konumu üzerinden şekil kazanmaktadır. Gelen misafir için bir hayvan kesilmesi adettendir. “Misafirperverlik büyüklerimizden kalma bir mirastır ve halen kısmen de olsa devam eder. Misafire verilen değer ve sayıları oranında kendisi/kendileri için bir hayvan kesilir. Bir ya da iki kişi iseler tavuk, horoz kesilir, çok sayıda olduklarında koyun veya keçi kesilir.” (KK-4).

Yöredeki misafirperverlik usulüne göre misafirin yedirilip içirilmesi kadar, sıkılmaması da önemlidir. Hoşuna gidebilecek bir etkinliğin veya sohbet ortamının oluşturulması, misafirin kendisine verilen değeri göstereceğinden sıklıkla başvurulan stratejik hamlelerdir: “...bizde misafirin konumuna ve durumuna göre davranılır, örneğin eğer misafirin acelesi yoksa ve değer verilen biri ise bağa ve bahçeye götürülür, zevk verir diye onunla yabana gidilir... Bazen jest olsun diye avlanacak hayvanlar misafirin önüne çıkarılır ve vurulması sağlanır.” (KK-6).

Uğurlama aşamasında öne çıkan davranış, misafire ufak da olsa mutlaka bir hediyenin verilecek olmasıdır. Hediyeinin içeriği değişebilmekte, Misafirin bıraktığı intiba oranında değerli görülen bir eşya veya hayvan kendisine verilebilmektedir:

Kim olursa olsun bizde gelen misafiri eli boş göndermek ayıptır. Ufak da olsa mutlaka bir hediyeye verilir kendisine, bazen bir hayvanı da hediyeye verdiğimiz olur... koyun, keçi, inek yavrusu verdiğimizizi hatırlıyorum. ...verilen hediyeler sadece hayvanlar olmayabilir. Misafir kadın ise çantasına badem, fıstık, ceviz, eldiven, çorap, fistan, kefi (eşarp) bırakılır. ...erkeklere bazen tabanca, tüfek, hançer gibi hediyeler de verilir. Misafire yönelik bu hediyeleşme geleneği eskiden daha çoktu, ama hâlâ da devam edenler var (KK-2).

Misafiri yolcu ederken cinsiyet durumuna göre uğurlama pratiği farklılaşmaktadır. Binek hayvanı yoksa kendisine tedarik etmek veya yalnız ise eşlik etmek gibi adımlar atılmakta, ya da rahat edebileceği şekilde yardımcı olunmaktadır:

Tanıdık veya yabancı olsun misafire köyün dışına veya mahallede ise bir sokak ötesine kadar eşlik edilir, uğurlama esnasında misafir kadın ise kadınlar eşlik eder, şayet yalnız ise gideceği yere kadar biri onunla gider. Misafirlere verilen hediyelerden biri de kopal (baston) olurdu, yürümelerine yardımcı olsun diye yörenin farklı türdeki bastonlardan biri kendisine hediyeye edilir (KK-2).

Tüm diğer kültürlerde olduğu gibi Şırnak özelinde görülen misafirperverliklerde de misafirin eve dâhil olmasından uğurlanmasına kadar geçen sürede ev sahibinin yaklaşımı ve sergilediği bütün davranışlar misafirin memnuniyetine yöneliktir. Gözetilen yegâne hedef ise iyi bir intiba bırakmaktır.

Sonuç

Tarih boyunca farklı kültür ve medeniyetlerde, ilahi dinlerin ve büyük anlatıların etkili olduğu coğrafyalarda misafirperverliğe dair örnekler yaşanmış ve insanların kendi evlerini bir yabancıya açması veya evinde bir başkasına ikramda bulunması teşvik edilmiştir. Anlam bakımından daha çok yabancının evde ağırılanmasına denk gelen misafir kavramı, farklı kültür ve dillerde farklı anlamlara tekabül etmiş, misafirlik ise genellikle şekil ve içerik bakımından farklılaşmıştır. 'Tanrı misafiri' kavramı da neredeyse bütün geleneksel kültür formlarında karşılığı olan, misafire saygı duyulan, temel gereksinimlerine yardımcı olunan içeriklerle yer edinmiştir. Misafiri sevmek,

ona yardımcı olmak anlamındaki misafirperverlik de ev sahibinin amacının ne olduğu sorgulanmadan misafirin memnuniyeti baz alınarak kavramsallaştırılmıştır.

Sanayi Devrimi'nden beri yaşanan modernist adımlar veya tüketim üzerine kurulu kültürel anlayış, her alanda olduğu gibi geleneksel kültürlerin de zayıflamasını ve giderek yok olmasını beraberinde getirmiştir. Geleneksel kültürün önemli bir parçası olan misafirperverlik olgusu, yabancıların evde ağırlanması bakımından günümüzde şehir veya kentlerde görülmeyen, kırsal yörelerde ise nadiren devam eden bir hal almıştır. Modern dünyada toplum ve kültürlerin hızlı değişimine rağmen Şırnak ve çevresinde görülen misafirperverlik örnekleri dışarıdan gelenlerin dikkatini çekmiş ve önemli içeriklere sahip olduğu anlaşılmıştır.

Mülakat yoluyla gerçekleştirilen bu araştırmada, Şırnak'ta yaşatılan misafirperverlik örneklerinin diğer bölgelerde nerdeyse artık yaşanmadığı, ancak eski dönemlere göre burada da giderek azaldığı yönünde saptamalara ulaşılmıştır. Şırnak'ın, coğrafi ve idari yapısından ötürü, geçmişten beri yolcu ve ziyaretçilerin sıklıkla uğradıkları bir yer olduğu, bölgede asalete değer verilmesi nedeniyle misafirperver olmanın önemsendiği, yöredeki insanların misafire endeksli bir yaşam tarzlarının olduğu, herkesin misafirini kendi evinde ağırladığı yönünde bulgular elde edilmiştir. Ayrıca yörenin misafirperverliğinde ayırt edici özellikler olarak, kitlesel düzeyde gelen sınav öğrencilerinin ve kamu görevlilerinin uzun süre evlerde misafir edildiği ve en iyi şekilde ağırlandığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Yine misafire yörede makbul görülen yiyecekleri sunmanın bir gereklilik olduğu, eve gelir gelmez misafire sorulmadan önüne yemek bırakıldığı, kendisine/kendilerine verilen değerlerin göstergesi olarak onlara bir hayvanın kesildiği, misafirin evden uğurlanmasında kendisine hediye vermenin önem verilen bir âdet olduğu yönünde hususiyetler elde edilmiştir.

Kaynakça

- Aktaş, Beytullah (2015). "Tevbe Suresi 60. Ayet Bağlamında Zekâtın Sarf Yerleri". *Diyanet İlmî Dergi*, 51(2): 67-86.
- Asal, Uğur Yasin (2017). "Ticari Bir Kavram Olarak Misafirperverlik: Girişimcilik Ekseninde Yeniden Yapılanma". *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, 1: 73-90.

- Aytaçlı, Berrak (2012). “Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış”. *Journal of Educational Sciences (Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi)*, 3(1): 1-9.
- Balta, Mesut (2003). *Kültürler Kavşağında Şırnak*. İstanbul: Elma Yayınları.
- Çağırıcı, Mustafa (2005). “Misafir”. *TDV İslam Ansiklopedisi, C.30*. İstanbul: TDV Yayınları, 171-172.
- Çelik, Sedat (2017). *Destinasyon Kalite Algısını Etkileyen Faktörler: Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Bir Araştırma*. Doktora Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, Sedat vd. (2013). “Şehri Nuh’un (Şırnak) Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi”. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomi Bilimler Dergisi*, 3(2): 21-28.
- Çubukçu, Kemal ve Yaylı, Ali (2016). “Turistlerin Anadolu Misafirperverliği Algısının Müşteri Memnuniyeti ve Müşteri Sadakatine Etkisi”. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(1): 282-307.
- D O’Gorman, Kevin (2006). “Ancient and Classical Hospitality: Traditions, Ethics, Manners, Etiquette in Provision and Consumption”. *The Council for Australian University Tourism and Hospitality Education (CAUTHE) 15th Annual Conference*. Melbourne: Victoria University.
- Derrida, Jacques (1999). “Konuksev(er/mez)lik”. *Pera Peras Poros: Jacques Derrida ile Birlikte*. Ed. R. Kızıler. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 7-33.
- Ertaş, Çağdaş (2018). “Kamu Çalışanlarının Turizm Değerlerine Yönelik Farkındalıklarının İncelenmesi: Şırnak Örneği”. *Mukaddime*, 9(2): 103-117.
- Ertaş, Çağdaş (2019). *Şehri Nuh’un Marka Kimliği Unsurları, Görüş ve Öneriler*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ertaş, Kasım (2019). “Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Şırnak Bölgesindeki Keldaniler ve Müslümanlarla Münasebetleri”. *The Journal of Academic Social Science*, 89: 150-184.
- Evciman, Semih (2019). “Antik Yunanistan’da Misafirperverlik Anlayışının Dönüşümü”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6(1): 100-120.
- Goffman, Erving (2017). *Etkileşim Ritüelleri*. Çev. Adem Bölükbaşı. Ankara: Heretik Yayınları.
- Göçer, Orhan (1968). “Misafir Odaları”. *Mimarlık Dergisi*, 12: 28-31.

- Gökçen, Ahmet ve Ulutaş, Ejder (2018). “Toplumsal Bir Tip Olarak Misafir”. *Adam Akademi*, 9(1): 115-138.
- Karadağ, Büşra (2008). *Sünnette Misafirlilik ve Misafir Ağırlandırma*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karataş, Zeki (2015). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 62-80.
- King, Carol A. (1995). “What Is Hospitality?”. *International Journal of Hospitality Management*, 14(3-4): 219-234.
- Lortoğlu, Ceylan (2017). “Suriyeli Mültecilerin ‘Misafir’ Olma Haline Misafirperverlik Hukuku ve Etiği Açısından Bakış”. *İnsan & İnsan*, 11: 54-80.
- Öztürk, Hacer Sena (2021). *Jacques Derrida’nın Misafirperverlik Kavramı Çerçevesinde Türk Misafirperverliği ve Suriyeli Sığınmacılar*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Subaşı, Münevver ve Okumuş, Kübra (2017). “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2): 419-426.
- Uçan, Serkan (2021). “Durum Çalışması Araştırması”. *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*. Ed. Sedat Şen ve İbrahim Yıldırım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 227-249.
- Uğurlu, Serdar (2010). *Gelenek ve Kimlik İlişkisi*. Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- URL-1: “Misafir”. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 14.05.2022).
- URL-2: Crossman, Ashley (2018). “The Case Study Research Method”. <https://www.thoughtco.com/case-study-definition-3026125>. (Erişim: 14.05.2022).
- Walker, John R. (2020). *Introduction to Hospitality*. London: Pearson Education.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sözlü Kaynaklar**
- KK-1: İ.G., 1959 doğumlu, üniversite mezunu, emekli, Şırnak. (Görüşme tarihi: 28.05.2022).
- KK-2: T.B., 1968 doğumlu, lise mezunu, memur, Şırnak. (Görüşme tarihi: 24.05.2022).

- KK-3: M.R., 1980 doğumlu, üniversite mezunu, akademisyen, Şırnak. (Görüşme tarihi: 16.05.2022).
- KK-4: A.A., 1964 doğumlu, üniversite mezunu, fakülte sekreteri, Şırnak. (Görüşme tarihi: 02.05.2022).
- KK-5: A.A., 1958 doğumlu, lise mezunu, emekli, Şırnak. (Görüşme tarihi: 06.05.2022).
- KK-6: H.B., 1980 doğumlu, üniversite mezunu, kurum müdürü, Şırnak. (Görüşme tarihi: 09.05.2022).
- KK-7: H.Z., 1984 doğumlu, üniversite mezunu, öğretmen, Şırnak. (Görüşme tarihi: 12.05.2022).
- KK-8: O.A., 1968 doğumlu, üniversite mezunu, akademisyen, Şırnak. (Görüşme tarihi: 10.05.2022).
- KK-9: C.U., 1952 doğumlu, üniversite mezunu, emekli, Şırnak. (Görüşme tarihi: 13.05.2022).
- KK-10: M.E., 1978 doğumlu, üniversite mezunu, kurum müdürü, Şırnak. (Görüşme tarihi: 17.05.2022).

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için Şırnak Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığı'ndan etik kurulu belgesi alınmıştır. (Tarih: 26.05.2022, Sayı: 2022/88).

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: Ethics committee certificate was obtained from Şırnak University Ethics Committee for this study. (Date: 26.05.2022, Number: 2022/88).

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.